

множинності людської природи, ми повинні забезпечити повне виправдання людської відмінності, однак лише тією мірою, якою ця своєрідність не приносить нам шкоди [4, с. 61].

Список використаної літератури:

1. Тишков В. А. О толерантности. *Толерантность, взаимопонимание и согласие* : материалы Междунар. конф. / отв. ред. В. А. Тишков. Москва : Изд-во ИЭА РАН, 1997. С. 17–38.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 1128 с. С. 61.
3. Назаретян А. П. Антропология насилия и культура самоорганизации. Очерки по эволюционно исторической психологии. Изд. 3-е, стереотипное. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 256 с. С. 20.
4. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. 1128 с. С. 61.

Ключові слова: агресія, толерантність, антропологічний зміст, культура, цивілізація.

Ключевые слова: агрессия, толерантность, антропологическое содержание, культура, цивилизация.

Key words: aggression, tolerance, anthropological content, culture, civilization.

КАПУСТИНА НАДІЯ БОРИСІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат юридичних наук, доцент*

МЕРЕЖЕВЕ СУСПІЛЬСТВО:

ВВЕДЕННЯ В КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ТЕОРІЇ М. КАСТЕЛЬСА

До кінця ХХ століття в наукових колах сформувалася стійка думка про те, що на сучасному етапі розвитку суспільства відбулися ряд трансформацій, які торкнулися всіх сфер людської життєдіяльності: соціальної, політичної, економічної, та інших, відбувся перехід від структур ієрархічного і ринкового типу до мережових структур. Розвиток теорії «мережового суспільства» у соціально-філософському знанні у 1990-х рр. у значній мірі було представлено у роботах М.Кастельса, де теорія «мережового суспільства» є однією зі складових цілісної теорії інформаційного суспільства, що охоплює практично всі сфери людської діяльності і дозволяє оцінити фундаментальні наслідки революції в інформаційних технологіях. Його роботи присвячені аналізу фундаментальних змін, що відбуваються в даний час і викликані принципово новою роллю інформаційних технологій в сучасному світі. Ідея «мере-

жевого суспільства» М.Кастельса представлена у таких працях: «Становлення суспільства мережових структур» [1], «Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура» [2], «Галактика Інтернет: Роздуми про Інтернет, бізнес і суспільство» [3] та інші. Свої роздуми про мережеве суспільство Кастельс вбудовує в більш широкий контекст теорії інформаційного суспільства. Його концепція може бути віднесена до макротеорії, яка прагне пояснити і інтерпретувати сучасне суспільство, яке знаходиться під впливом глобалізаційних та інформатизаційних процесів. Кастельс вважає, що соціальна реальність в сучасному суспільстві має «мережовий характер», а найважливішою рисою такого суспільства виступає навіть не домінування інформації або знання, а зміна напрямку їх використання, в результаті чого головну роль в житті людей знаходять глобальні, мережові структури. Хоча мережі є дуже старою формою соціальної організації, але в інформаційну епоху вони стають інформаційними мережами, посиленими інформаційними технологіями. Мережі мають перевагу перед традиційними ієрархічно організованими морфологічними зв'язками. Крім того, вони найбільш рухливі і адаптивні форми організації, здатні розвиватися разом зі своїм оточенням і еволюцією вузлів, які становлять мережі. Мережі мають внутрішню структуру, причому влада в мережових організаціях все більше зростає, і мережові структури не тільки дають можливості для розвитку, а й часто вибудовують обмеження для подальшого ефективного функціонування. «Мережеве суспільство – це суспільство, соціальна структура якого вибудовується навколо мереж, які активуються за допомогою переведеної в цифрову форму інформації та заснованих на мікроелектроніці комунікаційних технологій. Я розумію соціальні структури як організаційні впорядкованості людей в сферах виробництва, споживання, відтворення, досвіду та влади, виражених в осмисленій, закодованій культурою комунікації» [4, с. 41].

Розмірковуючи про джерела виникнення і розвитку мережевого суспільства, М. Кастельс зазначає: «Генезис мережевого суспільства в значній мірі обумовлений ходом історії, тими обставинами в світі що паралельно протікали на початку 1970-х рр.: інформаційно-технологічна революція; культурні та соціальні рухи 1960-1970-х рр.: криза, яка призвела до перебудови двох існуючих в той час соціально-економічних систем – капіталізму і етатизму» [2, с. 28]. Мережеве суспільство – це динамічна і відкрита система. За словами Кастельса, мережа в сучасному суспільстві виступає будівельним матеріалом організації спільної діяльності людей, а також являє собою структуру, що ігнорує кордони... [2]. Він розглядає інформаційну еру як епоху глобалізації. В процесі цього мережові структури є одночасно і засобом і результатом глобалізації суспільства. «Саме мережі, пише М. Кастельс, складають нову соціальну морфологію наших суспільств, а розповсюдження «мережової» логіки значною мірою позначається на ході і результаті процесів, пов'язаних з виробництвом, повсякденним життям, культурою і владою» [1, с. 494].

Він констатує, що мережеве суспільство виникає і існує в результаті одночасних змін в економіці, культурі, політиці, державних інститутах.

Нова соціальна структура у вигляді мережевого суспільства стає характерною для більшості держав, які засновані на новій економіці. Це економіка капіталістична, але в новому вигляді, де знання і інформація стають ключовими джерелами продуктивності та конкурентоспроможності, де зростає роль інформації, яку необхідно швидко обробляти і ефективно використовувати. Крім того, важливою рисою нової економіки є її глобальне поширення. Економіка нового типу – це плід розвитку індустріальної економіки, для якої характерною рисою є пріоритет інформації і знання [3]. Трансформаційні процес істотно змінюють і політичне поле, у сучасному світі відбувається розмиття кордонів держав і суверенності. Це пов'язано з ростом процесу глобалізації, глобалізації ринків і капіталів. М. Кастельс вважає, що в зв'язку з подібною тенденцією з'являється нова форма держави – мережева держава, яка поступово замінює роль національної держави. «Нова держава інформаційної епохи являє собою новий тип мережевої держави, заснованої на мережі політичних інститутів і органів прийняття рішень національного, регіонального, місцевого та локального рівнів, неминує взаємодія яких трансформує прийняття рішень в нескінченні переговори між ними» [2, с. 29]. Прикладом такої мережі в політичній сфері може виступати Європейський союз, який має складну інституційну структуру.

Мережеве суспільство кардинально трансформує систему стратифікації, де стратифікація обумовлюється якістю доступу до інформації та інформаційних технологій. У сфері трудових відносин в сучасному суспільстві відбувається скорочення зайнятості в промисловій сфері, зростання діяльності, яка вимагає високого рівня освіти, а, отже, зростання професійних і технічних робочих місць. В мережевому суспільстві, так само як і у всіх інших, що існували раніше, нерівність не зникає. Впровадження нових технологій в організацію та виробництво призвело до одночасного зростання як робочих місць, що вимагають високої кваліфікації, так і низькокваліфікованої праці. В суспільстві спостерігається зростання вищого прошарку і в той же час збільшення так званого соціального дна з величезними розривами в рівні заробітної плати. Кастельс в зв'язку з цим виділяє два типи сучасних працівників: «інформаціональні працівники» і «працівники загального типу». Інформаціональний працівник не прив'язаний до конкретного робочого місця, для таких людей конкретна спеціалізація менш важлива, ніж здатність до адаптації, ці люди вміють навчатися і перенавчатися в міру необхідності. На відміну від працівники загального типу, які прив'язані до місця роботи, не гнучкі, їм потрібна впевненість у тому, що вони збережуть робоче місце, вони готові день у день виконувати одну і ту ж роботу, використовуючи колись отримані навички. Тоді як, інформаціональні працівники не просто можуть змінюватися – вони жадають цих змін. Як зауважив Кастельс, в зв'язку з можливостями, наданими мережею Інтернет і мобільними безпроводними пристроями, зростає гнучкість робочої сили, зникає і просторово-географічна залежність. Доступність і поширеність нових технологій викликала зростання числа працівників вільних професій, людей, які працюють не за наймом [4].

Сучасні інформаційні мережі зробили місце проживання робочим місцем для багатьох людей, їх трудові графіки став набагато гнучкіше і різноманітніше. Такий працівник стає головним джерелом багатства і відрізняється гнучкістю формування робочого часу і перевагою неповної зайнятості.

Отже, Кастельс сформулював теорію, яка дозволяє оцінити наслідки впливу революції в інформаційних технологіях, що охоплює всі сфери людської життєдіяльності у сучасному світі. У своїй теорії М. Кастельс «мережеве суспільство» розглядає як нову організаційну форму спільної діяльності людей, побудовану по мережевому принципу, що утворює систему, в якій елементи суспільних відносин є вузлами з сильними і слабкими соціальними зв'язками, які здійснюють щоденні контакти в просторі соціальних комп'ютерних мереж для досягнення загальних цілей і згоди.

Список використаної літератури:

1. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под редакцией В. Л. Иноземцева. М.: Academia, 1999. – 640 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс. Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс. Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 328 с.
4. Кастельс М. Власть коммуникации: учеб. пособие / М. Кастельс ; пер. с англ. Н. М. Тылевич ; под науч. ред. А. И. Черных ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. – 564 с.
5. Castells M. The Rise of the Network Society. Information Age, vol. 1; 2nd Edition with a New Preface edition. Wiley-Blackwell, 2009.

Ключові слова: М. Кастельс, інформаційна епоха, інформаційні технології, інформаційне суспільство, теорія мережевого суспільства, мережа.

Ключевые слова: М. Кастельс, информационная эпоха, информационные технологии, информационное общество, теория сетевого общества, сеть.

Key words: M. Castells, information age, information technology, information society, theory of network society, network.